

AMETNIK KOOLITAJANA HEA TAVA

Head tava arutati ja toetati 5.11.2012 toimunud kantslerite nõupidamisel

Hea tava eesmärgid

- 1) Tagada ametnike motivatsioon koolitajana tegutsemiseks

Asutustel on kohustus tagada, et õigusloome rakendamist toetav teave oleks piisavas mahus avalikkusele kättesaadav. Kõige vahetum võimalus teavet jagada on koolituste vahendusel, kus lektoriteks on õigusakti väljatöötamises osalenud ja rakenduslike küsimustega kursis olevad ametnikud. Samuti on koolitustegevus ametnikele arendav ning annab õigusakti väljatöötajale vahetut teavet seaduste praktikas toimimise kohta. Seetõttu on oluline, et ametnikud oleksid motiveeritud koolitustel lektoritena osalema, eriti valdkondes, kus eraturu koolitajate valik on piiratud.

- 2) Läbipaistvus ja ülevaade ametnike koolitustegevuse korraldusest, tasustamisest ja koolitusturul osalemisest

Juhul kui ametnik on saanud koolitustegevuse eest lepingu alusel tasu, on tema tegevus käsitletav ettevõtlusega tegelemise või teise tööandja juures töötamisena (ATS § 72 ja 73/01.04.2012 jõustuva ATSi § 60 kohaselt kõrvaltegevus). Kõrvaltegevused eeldavad kehtiva ATSi järgi ametiasutuse või ametniku vahetu juhi [uue ATSi järgi ametisse nimetamise õigust omava isiku] luba. Loa andja peab hindama, et kõrvaltegevus ei takista teenistuskohustuste täitmist, ei kahjusta teenistuskoha mainet ega too kaasa huvide konflikti seoses järelevalvefunktsioonide täitmisega. Seega eeldab seadus, et asutuses on rakendatud põhimõtted, kuidas ametnike tööalast koolitustegevust korraldada ning vältida situatsiooni, kus eraviisiliselt toimuva koolitustegevuse kaudu saab koolitusel lektorina osalev ametnik topelttasustatud või tekib põhjendamatu konkurentsieelis eraturu koolitusfirmadele. Töölase koolitustegevuse läbipaistva korralduse tagamiseks on oluline läbi mõelda, millistel juhtudel on tööalasel teadmisel põhinev koolitus käsitletav töökohustusena ja millal lisategevusena, mille eest võib vastu võtta või maksta lisatasu.

Lähtudes koolituse sisust ja ametnike tööülesannetest on võimalik eristada:

- 1) ametijuhendijärgset,
- 2) lisäülesannete täitmise raames toimuvat ning
- 3) töövälisest koolitustegevust.

Hea tava sisaldab soovitusi erineva suunitlusega koolitustegevuse korraldamiseks. Kuna asutuste koolitustegevuse suunitlus, sihtgrupid ja maht erinevad, siis on hea tava aluseks asutusesiseste põhimõtete väljatöötamisel.

1. AMETIKOHA EESMÄRGIGA SEOTUD KOOLITAMINE

Teavitus- ja koolitustegevus on **ametijuhendis sisalduv või ametikoha eesmärgiga vahetult seotud tööülesanne**. Sellise koolitustegevuse eest on tasu vastuvõtmine üldjuhul keelatud. Kuna asutuse juhi pädevuses on asutuse töö korraldamine, jääb asutuse juhi otsustada, missuguste ametikohtade puhul määrata koolitustel lektorina osalemine püsivaks ametijuhendijärgseks ülesandeks.

Näide: õigusloome väljatöötamise eest vastutavad ametnikud ning valdkonnad, kus ilmneb pidev teavitamis- ja koolitamisevajadus (nt riigihangete seadus, avaliku teabe seadus,

töölepingu seadus jms). Samuti valdkonnad, kus ametniku ülesanded hõlmavad järelevalvet koolituste sihtgrupi üle (tööinspektorid, päästeametnikud).

Õigusakti või arengukava väljatöötamist koordineeriv asutus peab vastutama esmase teavituse ja jooksva koolitustegevuse planeerimise eest – sh koolituste maht, koolitustegevuse lisamine asutuse ja ametnike tööplaani, vajadusel koolituse korraldamisega kaasnevad kulud (ruumide rent jms).

Võimalused juhuks, kui koolitusnõudlus ületab asutuse poolt kavandatud koolituste mahtu:

- a) loobuda koolitusel lektorina osalemisest;
- b) koostada suure nõudlusega valdkonnas iseseisvat õpet toetavad materjalid;
- c) koolitada välja asutusevälised koolitajad;
- d) ametniku ametisse nimetava isiku loal lubada tasu vastuvõtmist eeldusel, et koolitus toimub töövälisel ajal;
- e) ametnik koolitab vahetu juhiga kokkuleppel töövälisel ajal ning ei saa selle eest tasu, kuid asutus võimaldab ametnikul täiendavalt tööalasel täiendkoolitusel osaleda.

Võimalused juhuks, kui esmane teavitustegevus toimub eraturu koolitusfirma kaudu:

- a) eraturu koolitusfirma väljaselgitamiseks korraldab asutus vähempakkumise või kasutab mõnda muud valikumehhanismi;
- b) eraturu kaudu (ilma vähempakkumiseta) tasustatav koolitamine lubatud suure koolitusvajadusega valdkondades juhul, kui koolitus toimub töövälisel ajal.

Erijuhtum 1: vahetult tööalasel teadmisel põhinevad loengukursused kõrgkoolis spetsiifilistes valdkondades, kus on riigil huvi ja otsene vajadus koolitada välja tulevase ametnikke ning parimaks koolitajaks on valdkonna praktilise küljega kursis olev ametnik (nt maksu-, tolli- ja politseiametnikud koolitavad Sisekaitseakadeemias).

Soovitus: asutusel tuleb kujundada põhimõtteline seisukoht, kas käsitleda sellist koolitustegevust ametniku põhiülesandena (ehk töötasu sees) või võimaldada koolitustegevuse eest tasu, nähes ette, missuguses mahus kõrgkoolis toimuvat koolitustegevust lubada ja kuidas vältida topelttasustamist.

2. TÄIENDAVATE ÜLESANNETE RAAMES TOIMUV KOOLITAMINE

Teavitus- ja koolitustegevus on **täiendav ülesanne**, mis ei kuulu ametniku põhiülesannete hulka ja tegevus ei kajastu ametikohajärgses kuupalgas, kuid kasutatav informatsioon põhineb tööalastel teadmistel või on töö käigus omandatud. **Juhul kui ametniku ametisse nimetav isik peab täiendava ülesandena toimuva koolitustegevuse tasustamist põhjendatuks, tuleb vältida topelttasustamise situatsiooni.**

Näide: eraturu algatusel korraldatud koolitusseminarid ja konverentsid, ametnike kaasamine lektoritena Euroopa Liidu struktuurifondide meetmetest rahastatud projektidesse, rahvusvahelised *twinning*-projektid, ülikoolis töövaldkonnas toimuvad loengud (v.a eelmises punktis nimetatud valdkonnad, mille koolitamisest on riik otseselt huvitatud).

Ametniku ametisse nimetav isik peab esmalt hindama, kui põhjendatud on ametniku osalemine konkreetsel koolitusel lektorina. Kui asutus peab osalemist vajalikuks ning selle ettevalmistamine ja lektorina osalemine toob ametnikule kaasa olulise lisakoormuse, peab ametisse nimetav isik otsustama, kuidas ametnikku motiveerida - nt teiste teenistusülesannete mahu ajutine vähendamine, paindliku tööaja rakendamine, puhkus tasu vastuvõtmise korral,

lisatasu täiendava ülesande täitmise eest (ühekordne tasu muutuvpalga sees), suuremas mahus enesetäiendamise võimaldamine vms. Kui ametnik käib regulaarselt tasu eest koolitamas, tuleks vähendada koolituste toimumise perioodiks tema töökoormust.

Võimalused vältimaks olukorda, et eraturu koolitusfirmade korraldatud koolitustel osalemisega kaasneb konkurentsieelis:

- a) ametnik osaleb koolitusel lektorina, kuid koolitusfirma vähendab lektoritasu võrra koolituse osalustasu;
- b) lektorile ette nähtud tasu makstakse asutusele, mitte ametnikule;
- c) koolitusfirma võimaldab koolituse tasuta läbi viival ametnikul või asutusel osaleda kuulajana mõnel teisel koolitusel;
- d) ametnik keeldub tööalase informatsiooni jagamisest kanalite kaudu, millega kaasneb selge konkurentsieelise loomine – mh valdkondlik nõustamine ühe ajakirjandusväljaande kaudu jms;
- e) kui koolitus on käsitletav tasustatava lisaulesandena, kehtestab asutus piirmäära lubatud lektoritasule (sõltuvalt ametniku palgast, koolituse mahust vms).

Ametnikul on õigus keelduda erakoolitusfirma kaudu toimuval koolitusel osalemisest, kui ametnik on lektorina koolitusprogrammi lisatud ilma temalt eelnevat nõusolekut küsimata. Samuti on asutusel sellisel juhul õigus avalikult teatada erafirmapoolsest kuritarvitamisest.

Erijuhtum 1: EL struktuurifondide meetmetest rahastatud projektides osalemine: üldjuhul kaasneb projekti elluviijale kolme pakkumuse nõue. Vältida tuleks hinna- ja teadmispõhise konkurentsieelise loomist ühele pakkujale, kus üks pakkujatest kaasab lektorina ametniku ning ülejäänud pakkujad eraturukoolitajad. Kui projekti elluviija soovib kaasata ametnikku lektorina, tuleks teda lektorina arvestada kõigi pakkumuste puhul.

Erijuhtum 2: rahvusvahelistes (twinning-)projektide osas ametniku teenistusse nimetaval isikul kujundada seisukoht, kas konkreetset projekti käsitletakse ametniku teenistusülesandena või motiveerimismehhanismina.

Võimalused:

- a) käsitleda projekti ametniku tööülesandena ning kõigi kulutuste (sh päevarahad) puhul välditakse topelttasustamist. Kui projekti raames ei ole võimalik loobuda eksperttasudest, kantakse summa asutuse eelarvesse;
- b) projekti käsitletakse kui võimalust rahvusvahelise eksperdina tunnustatud ametnikku motiveerida. Ametnikul võimaldatakse vastu võtta eksperttasu, kuid välditakse lähetuskulude topelttasustamist;
- c) kõik kulud kaetakse projektirahadest ning vormistatakse ametnik koolituse toimumise ajaks puhkusele.

3. AMETIKOHAVÄLINE KOOLITAMINE

Ametikohavälises koolitustegevuses osalemine on teenistusväline tegevus, mille suhtes kehtivad avaliku teenistuse seaduse § 72 ja 73 kõrvaltegevusega tegelemise piirangud.

Näide: maksuametnik korraldab käsitöökursuseid huvikoolis, ministeeriumiametnik annab põhikoolis inglise keele tunde.

Ametnik võib teise tööandja juures töötada (nt koolitades töövõtulepingu või käsunduslepingu alusel) ainult vahetu juhi loal ning tegeleda ettevõtlusega (nt koolitades füüsilisest isikust

ettevõtjana) ainult teda ametisse nimetanud isiku loal. Asutus peab ametniku teenistusvälise koolitustegevuse keelama juhul, kui koolitustegevus takistab teenistuskohustuste täitmist, kahjustab teenistuskoha mainet või hõlmab järelvalve teostamist teenistuskohustuste täitmise raames.